

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่านเจ้าของจดหมายผู้ไม่ประสงค์จะออกนามที่รักของฉัน ถ้าท่านคิดว่านัก-
วิจารณ์นั้นเป็นกันได้ง่ายๆ และเป็นเรื่องยากเย็นในการเป็นกวี จิตรกรหรือ
ผู้สร้างภาพยนตร์ ฉันทน์ใคร่แนะนำให้ลองเป็นคู่เสียทั้งสองอย่าง แล้วท่านจะ
พบว่าทำไมจึงมีนักวิจารณ์อยู่เพียงไม่กี่คน ขณะที่กวีนั้นมีเป็นจนวนเกินกว่า
จะนับ

พอลีน เคล* (Kael, quoted in Murray, 1975)

การวิจารณ์ได้ปรากฏควบคู่กับการรังสรรค์ศิลปะ ตั้งแต่สมัยคริสตกาล
นับจากมรดกกรีก โรมัน สมัยกลางจนเข้าสู่สมัยปัจจุบัน นับจากอดีตที่ผ่านมา
มีนักวิจารณ์ที่มีชื่อเสียงเกิดขึ้นมากมายนับตั้งแต่ เพลโต (Plato) อริสโตเติล
(Aristotle) ทรายเด็น (Dryden) เซอร์ ฟิลิป ซิดนีย์ (Sir Philip
Sidney) จนกระทั่งถึง แมทธิว อาร์โนลด์ (Matthew Arnold) และ
ที.เอส.เอเลียต (T.S.Eliot)

---

*พอลีน เคล (Pauline Kael) เป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์ชั้นนำของ
สหรัฐอเมริกา เธอเห็นว่านักวิจารณ์ต้องเป็นผู้ช่วยชี้แนะและสร้างความเข้าใจแก่ผู้ชม
ส่วนการประเมินคุณค่าถือว่าสำคัญรองลงไป

คำว่า Criticism เป็นคำที่นำมาจากภาษากรีกว่า krinein มีความหมายเดิมว่าเข้าใจหรือตัดสิน (Orlik, 1988:2) แต่ก็มีบางแหล่งระบุว่ามาจากภาษากรีก ว่า Crites หมายถึง ผู้พิพากษา หรือผู้ตัดสิน (มาลีหัต พรหมทัตตเวที, ไม่ทราบปีพ.ศ.:8) ถึงแม้ว่าจะมีการอ้างอิงถึงรากคำที่แตกต่างกัน แต่ความหมายที่ให้นั้นดูเหมือนว่าจะมิได้แตกต่างกันแต่ประการใด

ในหนังสือ Dictionary of Literary Terms ของแฮร์รี ซอร์ว ได้ อธิบายความหมายของการวิจารณ์เอาไว้ว่าเป็น "การแสดงความคิดเห็น การประเมินผลและการวิเคราะห์ในหลายแง่มุม" (อ้างอิงใน ประสิทธิ์ กาพย์ กลอน, 2523:206) หรือถ้าหากจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การวิจารณ์ก็คือการให้คุณค่าหรือการแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานศิลปะ วิกเตอร์ ชูโก เคยกล่าวว่า "งานนี้ดีหรือเลว นั่นคือ ขอบข่ายของการวิจารณ์" (อ้างอิงใน มาลีหัต พรหมทัตตเวที : 2)

ถ้าหากพิจารณาในวรรณคดีวิจารณ์ การวิจารณ์อาจทำหน้าที่ได้หลายประการ เป็นการตำหนิหรือแนะแนวทางให้กับนักเขียนทั่วไปไม่เฉพาะแต่ผู้ที่ถูกกล่าวถึงในบทวิจารณ์เท่านั้น การวิจารณ์เป็นการให้ความรู้และความเพลิดเพลินแก่ประชาชนโดยทั่วไป เป็นสื่อกลางระหว่างศิลปินกับประชาชน (เจตนา นาควัชระ, 2524:67) และที่เหนืออื่นใด การวิจารณ์คือการดำรงมาตรฐานสูงสุดของวัฒนธรรม (มาลีหัต พรหมทัตตเวที : 8)

สำหรับการวิจารณ์ภาพยนตร์ (Film Criticism) ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการวิจารณ์ หากแต่เป็นการวิจารณ์ที่ค่อนข้างจะมีความมาใหม่ อยู่มาก เนื่องจากภาพยนตร์เป็นสิ่งที่ถือกำเนิดขึ้นในโลกเมื่อประมาณ 100 กว่าปี มานี้เอง ถึงแม้จะมีใช้เป็นศิลปะแขนงใดแขนงหนึ่งที่ว่า ภาพยนตร์ก็เป็นการนำเอาศิลปะมาผสมผสานกันจนเป็นงานศิลปะในอีกรูปแบบหนึ่ง จนอาจจะกล่าวได้ว่า ภาพยนตร์เป็นผลรวมของศิลปะแขนงต่าง ๆ นั่นเอง และในปัจจุบัน ต่างก็ยอมรับกันว่าภาพยนตร์เป็นศิลปะ และผู้สร้างภาพยนตร์เป็นศิลปิน

นอกจากนั้น ริคคิโอตโต คานูโด (Ricciotto Canudo) นักทฤษฎีภาพยนตร์ และนักวิจารณ์ภาพยนตร์ชาวอิตาลีเลียนก็ได้เป็นผู้สร้างสรรค้ข้อความว่า "ศิลปะแขนงที่เจ็ด" (The Seventh Art) ให้แก่ภาพยนตร์เป็นคนแรก

เมื่อต้นทศวรรษที่ 20 เพื่อยืนยันว่าภาพยนตร์เป็นวิจิตรศิลป์ชนิดหนึ่ง (บุญรักษ์ บุญณะ เขตมาลา, 2533: 28) ไม่เพียงแต่จะเป็นศิลปะเท่านั้น หากแต่ภาพยนตร์ ยังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญประการหนึ่งคือเป็น "งานสื่อสารมวลชนที่ขึ้นหน้าขึ้นตา เป็นงานสากลและใหญ่โตที่สุดของโลก" (โคม สุขวงศ์, 2526:77)

ในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติการวิจารณ์ภาพยนตร์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระทำไปโดยคำนึงถึงการกำเนิดของภาพยนตร์ เพราะการวิจารณ์ภาพยนตร์ ได้เกิดขึ้นมาเพื่อรองรับการมีอยู่และการเจริญเติบโตของสื่อมวลชนประเภทนี้

หากมองย้อนไปยังประวัติภาพยนตร์ สามารถพิจารณาได้โดยแบ่งตามแหล่งกำเนิดได้เป็น 2 แนวทางด้วยกันคือ ในสหรัฐอเมริกาแห่งหนึ่งและในฝรั่งเศสอีกแห่งหนึ่ง ภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกามีต้นกำเนิดขึ้นเมื่อ ไซมัส เอ็ดิสัน (Thomas Edison) นำเครื่องฉายภาพยนตร์ออกทำการฉายในปี ค.ศ.1893 (พ.ศ.2436) ส่วนในฝรั่งเศสก็เมื่อหลุยส์ ลูเมียร์ (Louis Lumiere) และคณะได้นำภาพยนตร์ซีเนมาโตกราฟ (Cinematograph) ออกฉายให้สาธารณชนได้ชมในปี ค.ศ.1895 (พ.ศ.2438) (โคม สุขวงศ์, 2526:78) แต่ด้วยเหตุว่าการสืบเสาะไปยังประวัติการวิจารณ์ภาพยนตร์ในฝรั่งเศสเป็นไปได้ยาก เนื่องจากอุปสรรคทางด้านภาษา ดังนั้นการติดตามข้อมูลที่อยู่ในรูปเอกสารตลอดจนแหล่งข้อมูลอื่นๆ เป็นไปอย่างลำบาก จึงจำต้องศึกษาเฉพาะประวัติการวิจารณ์ภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกาแต่เพียงแหล่งเดียว

มีการลงตีพิมพ์ใน เดอะ นิวยอร์ก ดรามาทิก มิเรอร์ (The New York Dramatic Mirror) ฉบับวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ.1896 เป็นข้อเขียนชื่อ Lumiere First Program เนื้อหาของข้อเขียนประกอบด้วยใจความ 10 ย่อหน้า ย่อหน้าแรกถึงย่อหน้าที่สามเป็นการกล่าวถึงความเป็นมาของการจัดเสนอฉายภาพยนตร์ซีเนมาโตกราฟ (Cinematograph) เล่าถึงบรรยากาศการฉายอย่างย่อในย่อหน้าที่สามเป็นการกล่าวถึงสิ่งประดิษฐ์ชนิดใหม่ โดยแสดงความเห็นว่าภาพยนตร์ประเภทใหม่นี้มีการทำงานที่ใกล้เคียงกับวีตาสโคป (Vitascope) และไอดีโอสโคป (Eidoloscope) แต่ภาพที่ปรากฏนั้นชัดเจนกว่า ทั้งยังสั้นทวนน้อยกว่าด้วย

ย่อหน้าต่อมาแสดงเรื่องราวที่ฉายโดยระบุชื่อเรื่อง พร้อมกับเล่าเรื่อง โดยสรุปว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

ย่อหน้าที่สี่และห้า นับว่าเป็นตอนที่มีความสำคัญหากจะมองในเชิงการ วิจัย เพราะมีข้อความที่แสดงถึง การประเมินคุณค่า อันเป็นส่วนสำคัญของการ วิจัย

ฉากท้องถนนในมหานครลอนดอนมีความสมจริงเป็นอย่างยิ่งและ The Charge of The Seventh French Cuirasseurs ก็สร้างความสนใจเป็นอันมาก เรื่องที่ดีที่สุดก็คือ The Arrival of The Mail Train รถไฟเข้ามาเทียบชานชาลาในสถานี, ผู้โดยสารทั้งหลายต่างพากันก้าวลงมา, พบปะมิตรสหายและเดินเตร่ไปเตร่มา, เหตุการณ์ที่เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย เช่นนี้ได้รับการถ่ายทอดออกมาอย่างสมบูรณ์แบบ (Slide, ed., 1982: 66)

จากข้อความที่ยกมา แสดงให้เห็นว่าในข้อเขียนดังกล่าวได้มีการ ประเมินคุณค่าของภาพยนตร์ที่นำมาฉาย เครื่องบ่งชี้ก็ได้แก่การแสดงความคิดเห็น ที่ว่า "เป็นเรื่องที่มีความสมจริง", "สร้างความสนใจ" และ "The Arrival Mail Train เป็นเรื่องที่ดีที่สุด" ซึ่งปรากฏในตอนกลางของข้อเขียน

ส่วนใน 4 ย่อหน้าสุดท้าย ก็เป็นการกล่าวถึงการทำงานของเครื่อง ฉายชนิดนี้ รวมทั้งเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของการเสนอฉายในลักษณะของการ แจ็งข่าวสาร

ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า ถ้าหากยึดถือว่าการประเมินคุณค่าเป็นการ วิจัย ข้อเขียนที่ยกมาแสดงข้างต้นก็นับเป็นบทวิจารณ์ชิ้นหนึ่งายุคแรกของสหรัฐ อเมริกา จนอาจจะยืนยันได้ว่า การวิจารณ์ภาพยนตร์น่าจะกำเนิดขึ้นในสหรัฐ อเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1896 โดยยึดวันเวลาในการตีพิมพ์เป็นเกณฑ์

อย่างไรก็ตาม ก็ได้มีการแสดงความเห็นยืนยันอย่างน่าเชื่อถือว่าการ วิจัยที่แท้จริงยังไม่ได้เริ่มต้นขึ้นภายในปี ค.ศ. 1896 แต่ได้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง และเป็นที่ยอมรับเมื่อต้นปี ค.ศ. 1908 (Slide, ed., 1982: Preface)

แอนโธนี่ สไลด์ (Anthony Slide) ผู้ซึ่งศึกษาการวิจารณ์ภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกาได้กล่าวว่า ในสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ.1897 ถึงปี ค.ศ.1905 ไม่ปรากฏหลักฐานใดที่แสดงว่ามีบทวิจารณ์ภาพยนตร์ออกตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณชน

ตามความเห็นของสไลด์ The Moving Picture World (ซึ่งน่าจะหมายถึงวารสารที่มีเนื้อหาเน้นหนักด้านภาพยนตร์) มิได้มีการเสนอบทวิจารณ์ภาพยนตร์ จนกระทั่งถึงฉบับวันที่ 18 มกราคม ค.ศ.1908 โดยเป็นการแนะนำในคอลัมน์ที่ชื่อ Our Visits

เป็นเวลา 2-3 เดือนต่อมาหลังจากนั้น The New York Dramatic Mirror ก็ได้ดำเนินการอย่างเดียวกันภายใต้การชี้แนะของ แฟรงค์ อี. วูดส์ (Frank E. Woods) และยังมีวารสารภาพยนตร์อีกหลายเล่มที่ได้ลงตีพิมพ์บทวิจารณ์ภาพยนตร์เป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหา อาทิ Views and Film Index ซึ่งได้ลงบทแสดงความคิดเห็นมาตั้งแต่ 16 มิถุนายน ค.ศ.1906 (Slide, ed., 1982: Preface, X)

ดังนั้นคงจะไม่เป็นการผิดความจริงนักหากจะกล่าวว่าการวิจารณ์ภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกาได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ.1908 หรือหลังจากการมีภาพยนตร์แล้ว 14 ปี หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็ได้ว่าการวิจารณ์ภาพยนตร์ได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 20 และอาจจะถือว่าการวิจารณ์ภาพยนตร์ได้เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับภาพยนตร์เลยทีเดียว

การวิจารณ์ภาพยนตร์ในช่วงแรก (ค.ศ.1908 ถึง 1912) มีเนื้อหาความที่ค่อนข้างสั้น และประกอบไปด้วยลักษณะทางด้านการนำเสนอที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีการเล่าเรื่องควบคู่ไปกับการตีความ จากนั้นก็ทำการประเมินคุณค่า

ในบทวิจารณ์ภาพยนตร์เรื่อง As It Is In Life ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่กำกับโดย ดี.ดับบลิว. กริฟฟิธ (D.W.Griffith) ที่ปรากฏให้เห็นใน The Moving Picture World ฉบับวันที่ 16 เมษายน ค.ศ.1910 นับเป็นข้อเขียนที่น่าสนใจคือ ประกอบด้วยการตีความและการประเมินคุณค่าที่อยู่ในอัตราส่วนสมดุลและกลมกลืนภายในเนื้อที่จำกัด ข้อเขียนวิจารณ์ชิ้นนี้เริ่มต้นว่า

เรื่องที่ว่าภาพยนตร์เรื่องนี้จะ เสนอภาพชีวิตที่เป็นจริงหรือไม่นั้น เป็นคำถามที่ปัจเจกชนแต่ละคนต้องตัดสินใจหาคำตอบด้วยตนเอง... ความริษยาส่วนตัวมักจะ เล่นบทบาทสำคัญในชีวิตเกินกว่าที่จะตระหนัก และภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ได้กล่าวถึงความเป็นจริงในข้อนี้" (Slide, ed., 1982: 11)

จะเห็นได้ว่าในการขึ้นต้นข้อเขียนก็ได้นำมาจากการตีความในส่วนของเนื้อหาโดยตีความว่าภาพยนตร์เรื่องนี้ว่าด้วยความริษยาของมนุษย์ จากนั้นก็หยิบยกเอาสิ่งที่ตีความได้มาขึ้นต้นเป็นบทนำของการวิจารณ์ ในช่วงท้ายก็จะเป็นการประเมินคุณค่า ตัวอย่างเช่น

"ทั้งการแสดงและการถ่ายภาพทำได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนดี"

หลังจากยุคเริ่มแรกเรื่อยมาจนถึงกลางทศวรรษ 1920 การวิจารณ์ภาพยนตร์ในสหรัฐฯ เริ่มเจริญเติบโต นักวิจารณ์ส่วนใหญ่มีภูมิหลังมาจากการวิจารณ์ละครและดนตรี พร้อมกันนั้นต่างก็เรียกร้องให้มีการพิจารณาภาพยนตร์อย่างถูกต้องและเต็มไปด้วยความชอบธรรม นักวิจารณ์ในทศวรรษนี้ที่เด่นที่สุดคือ แฟรงค์ อี. วูดส์ (Frank E. Woods) แห่ง The New York Dramatic Mirror ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์คนแรก (Bywater and Sobchack, 1989:7) ทศวรรษ 1930 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในวงการสร้างภาพยนตร์ ภาพยนตร์ได้เริ่มก้าวจากภาพยนตร์เงียบมาเป็นภาพยนตร์เสียง และกลายเป็น "ศิลปะมวลชน (Mass Art) แห่งทศวรรษ" สถานภาพและบทบาทของนักวิจารณ์เริ่มทวีความสำคัญเป็นลำดับ คนดูเริ่มคาดหวังที่จะให้นักวิจารณ์ภาพยนตร์เป็นบุคคลที่สามารถจะ เชื่อถือและไว้วางใจได้ เป็นบุคคลที่มีรสนิยมและมีความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ นักวิจารณ์จะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่คอยดูภาพยนตร์และกลั่นกรองว่าเรื่องใดที่มีคุณค่าควรแก่การจ่ายเงินเพื่อเข้าชม นักวิจารณ์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีแห่งยุคคือ โอติส เฟอร์กูสัน (Otis Ferguson) ผู้ทำงานตั้งแต่ปี ค.ศ. 1934 จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่สอง

การวิจารณ์ภาพยนตร์เริ่มเข้มแข็งขึ้นเมื่อล่วงเข้าทศวรรษ 1940 นักวิจารณ์ที่ได้รับความนิยมเชื่อถือในยุคนี้คือ เจมส์ เอจี้ (James Agee) นักวิจารณ์ที่ทำงานในนิตยสารไทม์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1941 ถึง 1948 และในระยะเวลาเดียวกัน (1942-1948) ก็ได้เขียนวิจารณ์ให้กับเดอะเนชั่น เป็นที่ยอมรับกันว่า เจมส์ เอจี้ เป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงคนแรกของสหรัฐอเมริกา

ถัดมาถึงทศวรรษ 1950 และ 1960 เป็นยุคทองของบอสลีย์ โครว์เธอร์ (Bosley Crowther) ถึงแม้จะเริ่มต้นมาพร้อม ๆ กับเอจี้ แต่โครว์เธอร์วางมือช้ากว่า เขาเลิกเขียนวิจารณ์หลังจากทำงานมาเป็นเวลาถึง 30 ปี (ถึงปี ค.ศ. 1969) นักวิจารณ์ภาพยนตร์แห่งเดอะนิวยอร์กไทม์ส ผู้นี้ได้ชื่อว่าเป็นนักวิจารณ์ที่ทรงอิทธิพลที่สุดแห่งทศวรรษ 1950 และ 1960 (Bywater and Sobchack, 1989:10)

ทศวรรษ 1960 เป็นยุคของสองนักวิจารณ์แอนดรูว์ ซาร์ริส (Andrew Sarris) และ พอลีน เคล (Pauline Kael) ซึ่งเริ่มต้นทำงานในช่วงกลางทศวรรษ ในเวลาต่อมากลายเป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับมากที่สุด ได้รับการเอ่ยอ้างชื่ออยู่บ่อยครั้งแม้ในปัจจุบัน

สิ่งที่มักจะนำมาซึ่งการโต้เถียงเพื่อหาข้อสรุป ก็ได้แก่ประเด็นที่ว่า การวิจารณ์มีบทบาทและอิทธิพลมากน้อยเพียงใดต่อผู้ชม ในกรณีเช่นนี้การวิจารณ์ละครดูเหมือนจะได้รับการตอบไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว มีผู้กล่าวว่าถ้าละครเรื่องใดถูกตำหนิโดย เดอะนิวยอร์กไทม์ส ก็เท่ากับล้มเหลวไปกว่าครึ่ง (Steinberg, 1972:239) แต่สำหรับภาพยนตร์ในกรณีนี้ยังเป็นที่กังขาอยู่ถึงจะเคยมีการศึกษามาแล้วเหมือนกันโดยทางเจ้าของบริษัทสร้างภาพยนตร์ในนิวยอร์กได้ทำการสำรวจและสรุปว่าคนดูร้อยละ 97 เลือกดูหนังตามใจตนโดยไม่สนใจคำวิจารณ์ (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2530:468) แต่สำหรับผลกระทบของการวิจารณ์ที่มีต่อผู้สร้างภาพยนตร์ดูเหมือนว่าจะมีค้ำยีน้อยอย่างแน่ชัด

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2530:467) ได้เคยเอ่ยถึงความสำคัญของการวิจารณ์ภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกา มีใจความตอนหนึ่งว่า

หนังทุกเรื่องในสหรัฐอเมริกาจะต้องได้รับการวิจารณ์จากนักวิจารณ์ ผู้สร้างหนังจะถือว่าการวิจารณ์นั้น แม้ต้องถูกคานาคัดค้านก็ตามที ก็ยังดีกว่าไม่ได้รับการวิจารณ์เสียเลย เพราะฉะนั้นหนังเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่ไม่มีคำวิจารณ์ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์แล้ว ก็ต้องถือว่าหนังนั้นน่าใช้ไม่ได้จนนักวิจารณ์ไม่เห็นควรแก่การวิจารณ์ การวิจารณ์ไม่ว่าจะดีหรือเลวอย่างไร จึงเป็นสิ่งที่ผู้สร้างภาพยนตร์ยินดีน้อมรับเสมอ

สำหรับการวิจารณ์ภาพยนตร์ในประเทศไทย ถึงแม้จะมีผู้มองว่ามีใช้กิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงศิลปะของภาพยนตร์ดังที่ควรจะเป็น หากแต่เป็นอะไรที่ไม่มากไปกว่า "คู่มือผู้บริโภค-Consumer Guide" (บุญรักษ์ บุญณะ เขตมาลา, 2533: 31) ทว่าการดำรงอยู่และเติบโตมาพร้อมกับภาพยนตร์ย่อมแสดงให้เห็นได้ชัดเจนอย่างหนึ่งว่า ภาพยนตร์กับการวิจารณ์ภาพยนตร์ในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กันพอสมควร

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าการวิจารณ์นั้นได้กระทำหน้าที่หลายประการ และหนึ่งในหน้าที่นั้นก็คือ การคานาคัดค้านหรือชี้แนะแนวทางให้กับผู้สร้างผลงานศิลปะ ซึ่งอาจจะ เป็นนักเขียน ผู้กำกับละครหรือผู้กำกับภาพยนตร์และเท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน ผู้กำกับภาพยนตร์ไทยจำนวนหนึ่งได้แสดงความเห็นยอมรับว่าการวิจารณ์เป็นสิ่งจำเป็น

อังเคิล ผู้กำกับภาพยนตร์เรื่อง "ตีแตก", "ฉลุย" และ "ฉลุย 2" ซึ่งเป็นผู้กำกับที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นคลื่นลูกใหม่ในวงการภาพยนตร์ไทยได้ตอบคำถามที่ว่าเขาสนใจเสียงวิจารณ์ (จากนักวิจารณ์ภาพยนตร์) หรือไม่เอาไว้ดังนี้

"แคร่่มาก ไม่นั้นจะไม่มีฉลุย 1 ออกมาหรอก ซึ่งเป็นเรื่องระหว่างคนทำหนังกับนักวิจารณ์อย่างเดียว" (สุชาติ เศษศรีสุธี, บรรณาธิการ, 2533: 77)

คมสัน พงษ์สุธรรม ผู้กำกับภาพยนตร์เรื่อง "ความมันส์สัญญา" ก็ได้แสดงความคิดเห็นตนเองเดียวกันโดยยืนยันว่า นักวิจารณ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำงานทั้งในแวดวงวรรณกรรมและภาพยนตร์ นักวิจารณ์อาจไม่มีผลต่อคนดูภาพยนตร์ แต่มีประโยชน์ต่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน (สนานจิตต์ บางสพาน, 2533: 115)

หรือแม้แต่ ผู้กำกับที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในเชิงพาณิชย์จากภาพยนตร์ชุด "บุญชู" คือ บัณฑิต ฤทธิธกล ก็ยังกล่าวว่า "ผมกล้าเชื่อคำวิจารณ์" (สนานจิตต์ บางสพาน, 2533:99) จากตัวอย่างที่ยกมาย่อมแสดงให้เห็นว่าการวิจารณ์เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับวงการภาพยนตร์ไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้สร้างภาพยนตร์ไทย

การพิจารณาถึงประวัติแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์ในประเทศไทยสามารถแยกออกได้เป็นการวิจารณ์ภาพยนตร์ต่างประเทศ และการวิจารณ์ภาพยนตร์ไทย โดยยึดตามลำดับเวลาแห่งประวัติภาพยนตร์ต่างประเทศและประวัติภาพยนตร์ไทย ในยุคเริ่มต้นเป็นหลัก กล่าวถึงภาพยนตร์ต่างประเทศได้รุ่งเรืองในช่วงปี พ.ศ. 2466-2469 อันเป็นทศวรรษที่สามของการเปิดศักราชภาพยนตร์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นยุคที่ภาพยนตร์จากฮอลลีวูดเข้ามาฉายในประเทศไทยอย่าง เป็นกิจลักษณะ ส่วนภาพยนตร์ไทย กิจการสร้างภาพยนตร์ไทยนั้นได้ถือกำเนิดขึ้นในทศวรรษต่อมา คือระหว่าง พ.ศ. 2470-2479 อันถือเป็นที่ 4 (โคม สุวงศ์, 2526: 93) และการวิจารณ์ภาพยนตร์ก็ได้ถือกำเนิดขึ้นเพื่อรองรับปรากฏการณ์แห่งภาพยนตร์ด้วยเช่นกัน

หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยในการวิจารณ์ภาพยนตร์ในยุคนี้ได้แก่หนังสือพิมพ์จากการตรวจสอบพบว่าในปี พ.ศ. 2468 (อันเป็นตอนปลายในทศวรรษที่สามของภาพยนตร์ในประเทศไทย) ได้มีข้อเขียนซึ่งลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ข่าวภาพยนตร์ (ซองอ้วน สิบญ่เรื่อง เป็นเจ้าของ และศิลป์ สิบญ่เรื่อง เป็นบรรณาธิการ) อันน่าจะถือว่าเป็นจุดเริ่มแรกแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์

ข้อเขียนดังกล่าวปรากฏเป็นคอลัมน์หลักของหนังสือพิมพ์ โดยเขียนถึงภาพยนตร์ที่มีรายการเข้าฉายตามโรง ซึ่งมีรายการแจ้งความถึงกำหนด เวลา สถานที่เอาไว้นข้อเขียนด้วย มีการบอกชื่อเรื่อง ชื่อผู้แสดง บทบาทที่ได้รับ จากนั้นเนื้อหาของข้อเขียนก็เป็นการบรรยายเรื่องราวอย่างละเอียด ด้วยภาษาในเชิงวรรณศิลป์ และมีความหลากหลายในการนำเสนอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ที่จังหวัดเซาท์บอตานอันดับที่จะกล่าวถึงนี้ กำลัง เป็นเหตุตื่นเต็นในหมู่ประชาชน
เนื่องแต่เรือ เติงทะเลาหนึ่ง ซื่อนิวบอตมิได้กลับมาถึงท่าตามกำหนดข้างบริษัท
แบรนต์ ซึ่งมิสเตอร์แบรนต์เป็นเจ้าของเรือก็ไม่ได้รับข่าวคราวแต่อย่างไร
จนกระทั่งเวลาได้ล่วงไปแล้ว 2 วัน จึงมีข่าวว่า เรือนิวบอตถูกพายุอยู่ใน
ทะเลน่าจะเป็นอันตราย

จากเรื่อง "นายเรือผู้สามารถ"

ฉบับวันที่ 17 เมษายน พ.ศ.2468

(ศิลป์ ศรีบุญเรือง, บรรณาธิการ,
2468)

และอีกตัวอย่างก็ได้แก่

นางสาวเย็นนี้ มาร์ติน ถึงแม้จะมีฐานะค่อนข้างขัดสนก็จริงอยู่ แต่เมื่อหล่อน
เป็นผู้มีพร้อมด้วยความงามเป็นสมบัติก็เสมอเหมือนดอกกุหลาบอันเขายกย่อง
ว่าเป็นบุปผชาติที่มีกลิ่นหอมชวนชื่นใจ เพราะฉะนั้น ความอึดคัตของหล่อน
จึงไม่เป็นอุปสรรคที่จะทำให้ใครๆ รั้งเกียจเสียเลย เย็นนี้จึงตกอยู่ในวังวน
แห่งความหมายของใครหลายคน

จากเรื่อง "บาเพ็ญความรัก"

ฉบับวันที่ 24 เมษายน พ.ศ.2468

(ศิลป์ ศรีบุญเรือง, บรรณาธิการ,
2468)

ข้อเขียนที่ยกตัวอย่างมา แสดงให้เห็นว่าเป็นการเล่าเรื่องราวเพื่อให้เกิด
เกิดความกระจำแจ้งแก่ผู้อ่านอันจะมีผลทำให้การชมภาพยนตร์ที่มีรายการจะเข้า
ฉาย (หรือกำลังฉาย) ของผู้ชมได้อรรถรสยิ่งขึ้น

นอกเหนือจาก "บทเล่าเรื่องเพื่อเพิ่มอรรถรส" ยังมีอีกคอลัมน์หนึ่งชื่อ
"เบ็ดเตล็ดภาพยนตร์" อยู่ในหนังสือพิมพ์ข่าวภาพยนตร์เช่นกัน คอลัมน์ดังกล่าว
แยกออกเป็นส่วนตัวหลายส่วน มีทั้งการแสดงความคิดเห็นและการลงข้อความ

ประกาศ เพื่อแจ้งข่าวสารประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การแสดงความคิดเห็นในเชิงวิจารณ์เอาไว้ อันน่าจะถือได้ว่าการวิจารณ์ภาพยนตร์ได้ถือกำเนิดขึ้นแล้ว ตัวอย่างของการแสดงความคิดเห็นในเชิงวิจารณ์ได้แก่ เช่น

อนึ่ง วิลเลซ เบียร์รี่ ซึ่งเล่นเป็นตัวคู่ปรับของ ชาร์ล เรย์ นั้น ขอชมเชยว่าวางบทได้สนิทมาก เช่น เมื่อตอนที่ติดกับ ท่านจะเห็นได้ว่า คีส์หน้าอย่างคนที่มีความกลัวตายจนบอดลอยจนเหงื่อไหลออกมาซิก ๆ คุณคนมีความรู้สึกจริง ๆ กระจนั้น*

ฉบับวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2468
หน้า 3 (ศิลป์ ศรีบุญเรือง,
บรรณาธิการ, 2468)

ถ้าหากจะถือว่าการวิจารณ์ต้องประกอบไปด้วยการตีความและการประเมินคุณค่า ดังนั้นข้อเขียนข้างต้นก็ประกอบด้วยลักษณะหนึ่งของการวิจารณ์ นั่นคือ การประเมินคุณค่า โดยเป็นการประเมินคุณค่าของภาพยนตร์เฉพาะด้านการแสดง อีกตัวอย่างที่อยากจะยกมาแสดงก็คือข้อเขียนในคอลัมน์เดียวกัน

ในที่นี้จะพูดถึงภาพยนตร์ตะวันออก คือ ภาพยนตร์จีน เท่าที่ได้มีเข้ามาฉายในประเทศไทยเนื่อง ๆ นั้น ถึงจะมีผู้เอาใจใส่กันบ้างก็จริง แต่ยังมีว่าเป็นส่วนน้อย ทั้งนี้ข้าพเจ้าเคยได้ยินคำกล่าวจากท่านผู้ดูว่า 1) ภาพยนตร์จีนชั้นต้นดี แต่ลงเอยมักจะลงเอยกันดื้อ ๆ ไม่สมกับเหตุผล 2) เรื่องแลบทยาวานที่ที่ไม่ควรจะยาว 3) การย้ายวนไม่ถึงใจเหมือนตะวันตก 4)

---

*จากการตรวจสอบการลงแจ้งความภาพยนตร์ในหนังสือพิมพ์เดียวกัน ฉบับวันเสาร์ที่ 20 เมษายน 2468 แสดงว่าผู้เขียนกำลังกล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง "จองล้าง" (Dynamite Smith)

บทบาทการวางหน้าตาที่ยังอ่อนกว่าภาพยนตร์ฝรั่ง -- อย่างไรก็ตาม ในตอนนี้
สยามภาพยนตร์ได้รับเรื่อง -- กัยแห่งความรัก -- ภาพยนตร์จีนเรื่องใหม่
ข้าพเจ้าใคร่จะขอบอกแก่ท่านให้ทราบว่า เป็นเรื่องที่ควรยกย่องให้เป็นเรื่อง
เอก -- ผู้ทำได้อินทรีย์ขึ้นมาก ตลอดจนวางลำดับฉากก็เลียนแบบภาพยนตร์
ตะวันตกชนิดที่ดีทั้งสิ้น

ฉบับวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2468
(ศิลป์ ศรีบุญเรือง, บรรณาธิการ,
2468)

ข้อเขียนนี้มีการประเมินคุณค่าในหลาย ๆ ด้าน ทั้งงานสร้าง เนื้อหา
ตลอดจนทางด้านการแสดง นอกจากนั้นยังมีการเปรียบเทียบกับภาพยนตร์ตะวันตก
ซึ่งน่าจะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ และได้เข้าใจในภาพยนตร์มากยิ่งขึ้น แต่ในขณะที่
เดียวกัน ก็มีข้อความบางตอนที่แสดงถึงความจงใจในการทำหน้าที่แจ้งข่าวสาร

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าการวิจารณ์ภาพยนตร์ได้กำเนิดขึ้นแล้วในปี
พ.ศ. 2468 อันอยู่ระหว่างตอนปลายของทศวรรษที่สามของกิจการภาพยนตร์ใน
ประเทศไทย

สำหรับการวิจารณ์ภาพยนตร์ไทย คงต้องตรวจสอบให้สอดคล้องกับกิจ
การภาพยนตร์ไทย ซึ่งตกอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2470-2479 อันถือเป็นยุคบุกเบิก
หลักฐานทางเอกสารที่ปรากฏและสามารถค้นพบก็คือ บทวิจารณ์ภาพยนตร์เรื่อง
"สาวเครือฟ้า" ในวารสารภาพยนตร์สยาม เล่มที่ 26 ปีที่ 2 ฉบับวันที่ 15
พฤษภาคม พ.ศ. 2477 ซึ่งอยู่ในตอนปลายของทศวรรษ

บทวิจารณ์ดังกล่าว มีพาดหัวข้างต้นว่า "วิจารณ์ภาพยนตร์ไทยชิ้นเอก
ของบูรพาภาพยนตร์ เรื่อง สาวเครือฟ้า" จากการอ่านบทวิจารณ์ชิ้นนี้ทั้งหมด
อย่างละเอียด พบว่า เป็นบทวิจารณ์ที่มีทั้งการประเมินคุณค่า และการตีความ
ตัวอย่างของการประเมินคุณค่าก็คือ

ขอชมเชยว่าผู้อ่านรายการสร้างเรื่องนี้เข้าใจหาและบรรลุตัวละครได้อย่าง
เหมาะสม --- ขอชมเชยว่าการใช้ตัวอักษร (Title) ของเรื่องนี้ไม่เป็น
ที่สองของใครเลย เข้าใจง่ายดี ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไป --- ภาพของ
เรื่องทุกตอน เนียนศิลป์ทำได้อย่างงดงาม ขอชมเชยที่ได้เห็นคนไทยเรามี
ช่างภาพที่จะรอดกับฝรั่งเขาได้ -- การลำดับภาพก็เช่นกัน ไม่มีขาด ๆ ห้วน

ในส่วนของการตีความก็ได้แก่ การตีความถึงเนื้อหา และแก่นเรื่องที่มี
อยู่ในภาพยนตร์ โดยผู้เขียนตีความว่า

ในภาพยนตร์เรื่อง "สาวเครือฟ้า" ท่านจะพบ คติโลก คติธรรม จรรยาชั้น
สูงหลายอย่าง เช่น

1. ความรักกับความกตัญญู
2. ศิลธรรมของมนุษย์
3. ความรักของผิวเมีย
4. ความรักระหว่างบิดากับบุตร
5. หน้าที่กับความรัก (เชื้อ อินทรสุด, บรรณาธิการ, 2477:3-9)

ฯลฯ

จะเห็นว่าบทวิจารณ์ภาพยนตร์เรื่อง "สาวเครือฟ้า" เป็นบทวิจารณ์ที่มีความ
ความสมบูรณ์ทั้งในแง่การตีความ การประเมินคุณค่าทั้งยังดำรงบทบาทหน้าที่ใน
การเป็นผู้แนะนำแนวทางให้กับผู้สร้างและคนดู ถึงแม้จะมีข้อจำกัดในการค้นหา
เอกสารเพื่อยืนยันว่า บทวิจารณ์ภาพยนตร์ไทยชิ้นใดที่เป็นชิ้นแรกหรือบทแรก แต่
เท่าที่ตรวจพบสามารถยืนยันได้ว่า ในปี พ.ศ. 2477 ได้มีบทวิจารณ์ภาพยนตร์ไทย
ถือกำเนิดขึ้นแล้ว

หน้าที่หนึ่งซึ่งอิงมากับการวิจารณ์ภาพยนตร์ไทยในยุคเริ่มต้นก็คือ การ
โฆษณาประชาสัมพันธ์ จากบทวิจารณ์ภาพยนตร์ไทยเรื่องสาวเครือฟ้า พบว่ามีการ
แจ้งสถานที่ฉาย (โรงวัฒนากร และแก้วปิดอล) และวันเวลาที่ฉาย (26-27-28
พฤษภาคม) ปรากฏอยู่ได้ชื่อเรื่องในระดับที่เด่นชัด อันแสดงอย่างชัดเจนว่าเป็น
การโฆษณากำภาพยนตร์เรื่องนี้

วิจารณ์-

ภาพยนตร์ไทยชิ้นเอกของบูรพาภาพยนตร์

เรื่อง

“สาวเครือฟ้า”

ซึ่งจะฉายที่

วิถึมนากร และ แก๊ปปี้ตอล

๒๖-๒๗-๒๘ พฤษภาคมนี้

ข้าพเจ้า ได้ถูกท่าน ผู้อำนวยการ ของ บริษัทบูรพาภาพยนตร์ เชิญไปรณการฉาย ภาพยนตร์ไทยชิ้นเอกเรื่องแรกของบริษัท ที่สำนักงานถนนดีพระยา มีความดีใจและ เต็มเปี่ยมไปด้วยความกระหาย เพราะ ได้ข่าวจากบุคคลภายนอกว่า “สาวเครือ ฟ้า” ของบูรพาภาพยนตร์ เขาดีเหลือ ด้วย ความ กระหาย หรือ ด้วย ความ อยากรู้— อยากรู้ว่า คืออย่างไร ข้าพเจ้ารีบไปและ

ไป จึงได้ทราบอย่างแน่ชัดว่า “สาว เครือฟ้า” คือดีจริงๆ โปรดพิจารณา ตามที่ข้าพเจ้าเห็นในภาพยนตร์มาแต่บัดนี้ คง จะบรรยายได้เป็นหัวข้อย่อๆ ต่อไปนี้ :-

“สาวเครือฟ้า” เป็นบทละครดี ชื่อ มาแต่ทั่วโลก เป็นเรื่อง ของ “เจ้าแห่ง นวนคร” เจ้าแห่งรักที่ แค้นหวาน ที่ ลงท้าย ด้วยแสนไศภ ทั่วโลก ตัดเย็บเรื่องนำมา แสดงเป็นละครที่โด่งดังมาแต่โบราณ

ตัวอย่างการพาดหัวของบทวิจารณ์ภาพยนตร์ เรื่อง “สาวเครือฟ้า” ที่มีการแจ้จวัน เวลา สถานที่ในการฉาย อันถือว่ามีลักษณะของ การโฆษณาแฝง ซึ่งเป็นมากกว่า “คู่มือนักบริโภคน” เสียอีก

ถ้าท่านพลาดหนังไทยเรื่อง “สาวเครือฟ้า”

ก็เท่ากับท่านพลาดอาหารดีตลอดชาติ

หรือถ้าหากจะกล่าวอย่างตรงไปตรงมา การวิจารณ์ภาพยนตร์ในประเทศไทย ได้ถือกำเนิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกับการมีภาพยนตร์ โดยทำหน้าที่ในลักษณะของการโฆษณา เพื่อทำให้ภาพยนตร์น่าสนใจยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการทำหน้าที่ในส่วนที่เป็นการวิจารณ์ ตามความหมายของการวิจารณ์โดยทั่วไป

นับจากจุดเริ่มต้นในยุคนั้น เมื่อเวลาได้ผ่านไปกว่าครึ่งศตวรรษ การวิจารณ์ภาพยนตร์ในไทยก็ยังคงมีอยู่ และดำรงบทบาทหน้าที่อันสำคัญในระยะเวลากว่า 50 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยได้ผลิตนักวิจารณ์ภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงออกมาแล้วอย่างมากมาย แต่ดูเหมือนว่าจะไม่มีนักวิจารณ์ภาพยนตร์คนใดที่จะมีชื่อเสียงยืนยาวพอที่จะเป็นที่รู้จักได้มากเท่ากับกิตติศักดิ์ สุวรรณภักดี นักวิจารณ์ภาพยนตร์ที่เริ่มทำงานด้านนี้เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว อย่างไรก็ตามในระยะเวลา ดังกล่าวหรือก่อนหน้านั้นเล็กน้อย ก็มีผู้เขียนวิจารณ์ภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียง อาทิ จี๊ว บางชื่อ (โชติศรี ทาราบ) เสถียร จันทิมาธร และบุญรักษ์ บุญยะ เขตมาลา เป็นต้น

ในปัจจุบันมีนักวิจารณ์ภาพยนตร์อยู่มากมาย ดูเหมือนว่าในจำนวนนักวิจารณ์ภาพยนตร์ทั้งหมด จะมีเพียงสองคนเท่านั้นที่ได้ทำงานมาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและยาวนาน ตลอดจนเป็นผู้เขียนวิจารณ์ภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ จนอาจจะกล่าวได้ว่าหลังยุคของกิตติศักดิ์ สุวรรณภักดี ซึ่งยุติงานด้านนี้ไปแล้วก็เห็นจะมีแต่นักวิจารณ์สองคนนี้เท่านั้นที่ยืนอยู่แถวหน้าสุดบนถนนการวิจารณ์ภาพยนตร์ในประเทศไทย สองนักวิจารณ์ที่กำลังจะกล่าวถึงก็คือ สนานจิตต์ บางสพาน และสุทธากร สันติธวัช

สนานจิตต์ บางสพาน เป็นนักวิจารณ์ที่ทำงานวิจารณ์มาอย่างต่อเนื่องและยาวนานที่สุด นับจากบทวิจารณ์ชิ้นแรกจนถึงปัจจุบันก็เป็นเวลาถึง 17 ปี เต็ม ในการเขียนวิจารณ์ภาพยนตร์ (สนานจิตต์ บางสพาน, 2533) เป็นนักวิจารณ์ที่นอกจากจะทำงานอย่างต่อเนื่องและยาวนานแล้ว ยังมีผลงานวิจารณ์เป็นปริมาณที่ค่อนข้างมาก โดยเขียนบทวิจารณ์ประมาณเดือนละ 4-5 ชิ้นลงตีพิมพ์ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ นอกจากนั้นยังเป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์ที่มีผู้อ่านติดตามอ่านเป็นประจำจำนวนหนึ่ง โดยสังเกตจากปากคำของสนานจิตต์เองและจดหมายที่เข้ามา

แสดงความคิดเห็น ซึ่งผู้อ่านได้เขียนมาแสดงความคิดเห็นอยู่บ่อยครั้ง* นอกจากนี้
นั้นจดหมายบางฉบับยังแสดงให้เห็นว่า (ผู้เขียนจดหมาย) ได้ติดตามงานวิจารณ์
ภาพยนตร์ของสนานจิตต์อย่างต่อเนื่อง เป็นเวลานานและด้วยความใกล้ชิด**

และเช่นเดียวกับสนานจิตต์ สุทธากร สันติธวัช ก็เป็นนักวิจารณ์ที่ทำ
งานด้านนี้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน นับจากบทวิจารณ์ชิ้นแรกถึงปัจจุบันก็เป็น
เวลา 9 ปี ในการเขียนวิจารณ์ภาพยนตร์ของเขา*** ผลงานส่วนน่าทึ่งจะตีพิมพ์
ในนิตยสารสตาร์พิคส์ในการเขียนยุคแรกและในนิตยสาร หนังสือและวิดีโอในการ
เขียนวิจารณ์ยุคหลัง สุทธากรยังเป็นนักวิจารณ์ที่มีผู้อ่านติดตามเป็นประจำ สังเกต
ได้จากจดหมายที่มีเข้ามาได้แยะขณะเขียนในสตาร์พิคส์**** และเมื่อมาเขียน
วิจารณ์ภาพยนตร์ในหนังสือและวิดีโอ ก็มีผู้อ่านจำนวนมากเขียนจดหมายมาแลกเปลี่ยน
เปลี่ยนความคิดเห็นเป็นประจำ เนื่องจากตารางสแกนภาพเป็นบรรณาธิการบริหาร
นิตยสารเล่มดังกล่าว

นอกจากนั้นแล้วเขายังเป็นผู้ที่ติดตามภาพยนตร์ไทยอย่างใกล้ชิดในแต่ละ
ปีก็จะมีข้อเขียนแสดงความเห็นต่อภาพยนตร์ไทยในรอบปีนั้น โดยทำการวิเคราะห์ที่
วิจารณ์ภาพยนตร์ไทยอย่างค่อนข้างละเอียด ทั้งในแง่ของตัวสื่อและบริบททาง
สังคมโดยเริ่มทามาตั้งแต่ปี 2531 สุทธากร กล่าวว่าในระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ.
2530-2532) ได้ชมภาพยนตร์ไทยปีละประมาณ 30 เรื่อง (สุทธากร สันติธวัช,
2533: 95)

---

* เช่นใน สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับที่ 7-13 มิถุนายน พ.ศ. 2530
และฉบับที่ 19-25 เมษายน 2530 เป็นต้น

** ดังที่มีผู้อ่านแสดงความเห็นต่าหนังสือสนานจิตต์อย่างรุนแรง เรื่องการ
วิจารณ์ภาพยนตร์ไทย คุณสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 5 มกราคม 2529

*** สุทธากรเขียนวิจารณ์ภาพยนตร์ ตั้งแต่ปี 2524 ดู หนังสือและวิดีโอ,
ฉบับที่ 38, (มีนาคม 2533): 121.

**** ดังเช่นใน สตาร์พิคส์, ฉบับที่ 240, (2/2531): 30

การวิจารณ์นั้นมีความสำคัญอยู่ในตัวของมันเอง ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น มีบทบาทหน้าที่อันจำเป็นอย่างยิ่งต่อสิ่งที่ได้รับการวิจารณ์หรือเกี่ยวข้องกับการวิจารณ์ การที่ทั้งคู่เป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์ที่ทำงานมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานตลอดจนติดตามความเคลื่อนไหวและความเป็นไปต่อสิ่งที่ตนวิจารณ์อย่างสม่ำเสมอ และใกล้ชิดย่อมแสดงถึงความสำคัญในระดับที่เหนือไปจาก ความเป็นนักวิจารณ์ตามความหมายโดยทั่วไป

บทวิจารณ์ภาพยนตร์ไทยอันเป็นผลิตผลที่กลั่นกรองมาจากความคิดและประสบการณ์ย่อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในแง่ของบทบาทหน้าที่ตามกรอบของการวิจารณ์ภาพยนตร์ และอาจจะ เป็นแหล่งบันทึกข้อมูลและความเป็นจริงของภาพยนตร์ไทยเอาไว้ก็ได้ อันอาจเป็นการกระทำหน้าที่อย่างอื่นนอกเหนือจากหน้าที่หลัก

การศึกษาในครั้งนี้ จึงมุ่งความสำคัญไปยังบทบาทหน้าที่ของสนานจิตต์ บางสพานกับสุทธากร สันติธวัช ในฐานะนักวิจารณ์ภาพยนตร์ไทย รวมไปถึงการพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่อาจจะเกี่ยวข้องอันจะมีส่วนในการกำหนดการเขียนวิจารณ์ คือประวัติ ภูมิหลัง สถานภาพแหล่งที่งานวิจารณ์ลงตีพิมพ์ ลักษณะผู้อ่าน ภาพยนตร์ที่เขียนวิจารณ์ ตลอดจนศึกษาถึงหลักเกณฑ์และกลวิธีในการเขียนวิจารณ์ เพื่อให้ทราบว่าทั้งสองมีหลักการและกลวิธีในการเขียนวิจารณ์อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบริบทของการวิจารณ์ภาพยนตร์ไทยของ สนานจิตต์ บางสพาน และสุทธากร สันติธวัช โดยมุ่งพิจารณาที่ประวัติของผู้เขียนวิจารณ์ แหล่งที่บทวิจารณ์ลงตีพิมพ์ ลักษณะภาพยนตร์ไทยที่ถูกวิจารณ์และลักษณะของผู้อ่านบทวิจารณ์
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของสนานจิตต์ บางสพาน และสุทธากร สันติธวัช ในฐานะที่เป็นนักวิจารณ์ภาพยนตร์ไทย ตลอดจนปัจจัยที่มีส่วนกำหนดบทบาทหน้าที่

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการนำเสนองานวิจารณ์ภาพยนตร์
ไทยของसनานจิตต์ บางสพานและสุทธากร สันติธวัช

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาคั้งนี้จะศึกษาบทวิจารณ์ภาพยนตร์ของसनานจิตต์ บางสพานที่
ตีพิมพ์ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ และบทวิจารณ์ภาพยนตร์ของสุทธากร สันติธวัชใน
สตาร์พิคส์และหนังและวิดีโอ เท่านั้น

เหตุผลที่เลือกบทวิจารณ์ที่ปรากฏเฉพาะในนิตยสารสามชื่อ ฉบับข้างต้น
ก็ด้วยเหตุที่ว่าเป็นนิตยสารที่นักวิจารณ์ทั้งสองใช้ เป็นแหล่ง เสนอผลงานการวิจารณ์
ภาพยนตร์ที่ต่อเนื่อง และเป็นเวลายาวนาน หรือถ้าหากจะมองในแง่ปริมาณก็จะพบ
ว่านิตยสารดังกล่าว เป็นที่ซึ่งสองนักวิจารณ์ได้เขียนงานวิจารณ์เอาไว้เป็นจำนวน
มาก

การกำหนดของเขตด้านระยะเวลา ก็จะพิจารณาตั้งแต่บทวิจารณ์บทแรก
ที่ได้ลงตีพิมพ์และ ได้มีบทวิจารณ์ชิ้นอื่น ๆ ลงตีพิมพ์ติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอต่อจาก
ชิ้นแรก อันจะถือเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อที่จะกำหนดให้เป็นประชากร

บทวิจารณ์ชิ้นหนึ่งอาจจะ เป็นการวิจารณ์ภาพยนตร์เพียงเรื่องเดียวหรือ
ในบางกรณี ก็อาจจะมีการวิจารณ์ภาพยนตร์หลายเรื่องในบทวิจารณ์ชิ้นเดียวก็ได้
และบทวิจารณ์ทุกชิ้น จะต้องมื่อชื่อของนักวิจารณ์ผู้เขียนประกอบกับบทวิจารณ์นั้น ๆ
เสมอ

จากเงื่อนไขที่กำหนด ทำให้สามารถกำหนดจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของ
การเลือกศึกษาบทวิจารณ์ภาพยนตร์ของนักวิจารณ์ทั้งสองได้ดังนี้

- สนานจิตต์ บางสพาน ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ เริ่มตั้งแต่ฉบับวัน
ที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2521 ถึงฉบับวันที่ 23-29 ธันวาคม พ.ศ. 2533
- สุทธากร สันติธวัช เริ่มตั้งแต่ในสตาร์พิคส์ ฉบับที่ 227 (7-
2530) จนถึงฉบับที่ 244 (6-2531) และในหนังและวิดีโอ ฉบับที่ 6 พฤษภาคม,
2531) ถึงฉบับที่ 46 (ธันวาคม 2533)

ระเบียบวิธี

1. การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ทางการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1.1 ข้อมูลเอกสาร ได้แก่

1.1.1 บทวิจารณ์ภาพยนตร์ไทยทุกชิ้น ทุกเรื่องของ สนั่นจิตต์ บางสพาน ที่ตีพิมพ์ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ นับตั้งแต่ฉบับวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2521 ถึงฉบับวันที่ 23-29 ธันวาคม พ.ศ. 2533

1.1.2 บทวิจารณ์ภาพยนตร์ไทยทุกชิ้น ทุกเรื่องของ สุทธากร สันติธวัช ที่ตีพิมพ์ในสตาร์พิคส์ ฉบับที่ 227 ถึงฉบับที่ 244 และในหนังสือและวิดีโอ ฉบับที่ 6 ถึงฉบับที่ 46

1.1.3 เอกสารที่มีใช้บทวิจารณ์ภาพยนตร์ อาจเป็นข้อเขียน บทความ บทสัมภาษณ์ การตอบจดหมาย และจดหมายจากผู้อ่าน ฯลฯ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสนั่นจิตต์ บางสพาน และสุทธากร สันติธวัช

1.2 ข้อมูลบุคคล คือ นักวิจารณ์ผู้เป็นเจ้าของผลงานบทวิจารณ์ภาพยนตร์ในข้อ 1.1.1 และ 1.1.2 และเป็นเจ้าของเอกสารหรือมีส่วนเกี่ยวข้องพาดพิงกับเอกสารในข้อ 1.1.3 ซึ่งก็คือ สนั่นจิตต์ บางสพาน และสุทธากร สันติธวัช

ข้อมูลที่เป็นเอกสารตามหัวข้อ 1.1.1 และ 1.1.2 จะต้องเก็บรวบรวมให้ครบทุกชิ้นทุกเรื่อง อ่านอย่างละเอียด ส่วนข้อมูลที่เป็นตัวบุคคล ผู้ให้ข้อมูลจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของนักวิจารณ์ทั้งสองที่ปรากฏอยู่ในบทวิจารณ์ภาพยนตร์ไทย จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางวิชาสัญวิทยาวิทยา (Semiology) นอกจากนั้นก็เป็นการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการเพิ่มพูนความรู้ในวิชาภาพยนตร์ โดยเฉพาะในสาขาวิชาการวิจารณ์ภาพยนตร์
2. ทำให้เข้าใจและตระหนักถึงลักษณะการทำงานของนักวิจารณ์ภาพยนตร์ในสังคมไทย
3. เป็นพื้นฐานสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการวิจารณ์ภาพยนตร์ในลำดับต่อไป